

Inhoud

Proloog 9

Deel één. 22-29 november 1963 25

Deel twee. Het onderzoek 83

Deel drie. Het rapport 439

Deel vier. Naspel 539

Aantekening van de auteur 594

Bibliografie 610

Dankwoord 619

Noten 623

Register 672

Proloog

We zullen nooit precies weten wanneer Charles William Thomas begon na te denken over zelfmoord. Wie zou zoiets ooit echt kunnen weten? Jaren later konden onderzoekers van het Congres alleen maar sterke vermoedens uiten over de oorzaken die Thomas, een voormalig Amerikaans diplomaat die het grootste deel van zijn loopbaan in Afrika en Latijns-Amerika had doorgebracht, ertoe hadden gedreven om de hand aan zichzelf te slaan. Op maandag 12 april 1971, rond vier uur in de middag, zette hij een geweer tegen zijn hoofd op de eerste verdieping van het bescheiden huurhuis waar hij met zijn gezin woonde, dicht bij de rivier de Potomac in Washington D.C. Zijn vrouw was beneden en dacht eerst dat de boiler was ontploft.

Twee jaar eerder, in de zomer van 1969, had Thomas zeker reden om neerslachtig te zijn. Hij was vijfenveertig jaar oud, had een vrouw en twee jonge dochters te onderhouden en wist dat zijn carrière bij het ministerie van Buitenlandse Zaken afgelopen was. Het was officieel, hoewel hij nog steeds geen idee had waarom hem het werk was afgepakt dat hij heel graag deed en waarvan hij dacht – waarvan hij wist – dat hij het goed deed. Het ministerie had voor leden van het corps diplomatique allang net zo'n 'up or out'-beleid als het leger. Ofwel je kwam steeds hoger, ofwel je carrière was ten einde. En aangezien hij was gepasseerd voor een promotie naar een andere ambassade in het buitenland, of tot een secretariële functie in Washington, was Thomas 'selected out', om de orwelliaanse uitdrukking voor 'ontslagen' bij het ministerie te gebruiken. Na achttien bevredigende, overwegend gelukkige jaren van reizen over de wereld namens zijn land, werd hem verteld dat hij geen baan meer had.

Aanvankelijk dacht hij dat het een vergissing was, zei zijn vrouw Cynthia. Zijn staat van dienst was voorbeeldig; in een recent inspectierapport werd hij beschreven als 'een van de waardevolste functionarissen' binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken en als iemand die 'allang aan een promotie toe was'. Maar nadat hij formeel was ontslagen, be-

stond er geen eenvoudige manier om bezwaar tegen de beslissing aan te tekenen. En Thomas, die een trots en vaak laconiek man was, vond het te demoraliserend om het zelfs maar te proberen. Hij was al bezig zijn persoonlijke bezittingen in het kantoor in te pakken en vroeg zich af of hij op zijn leeftijd nog een nieuwe carrière zou kunnen starten.

Hij moest nog één klus afmaken op het ministerie voordat hij vertrok. En op 25 juli 1969 voltooide hij een memo van drie pagina's en een begeleidende brief van één pagina die hij adresseerde aan zijn uiteindelijke baas op het ministerie, William P. Rogers, minister van Buitenlandse Zaken onder president Nixon. Collega's van Thomas hadden hem kunnen vertellen dat het aanmatigend was van een diplomaat uit het middenkader om rechtstreeks aan de minister te schrijven, maar Thomas had reden om te geloven dat een beroep op Rogers zijn enige echte hoop was om van iemand aandacht te krijgen. Thomas was niet bezig zijn baan te redden; daar was het te laat voor, zei hij tegen zijn gezin. Nee, het memo was een allerlaatste poging om datgene op te lossen wat (afgezien van het raadsel van zijn ontslag) het grootste, meest verbijsterende mysterie van zijn professionele leven was. Rogers was nieuw bij het ministerie; hij was pas vijf maanden geleden beëdigd, samen met de rest van Nixons kabinet. Thomas hoopte dat Rogers bereid zou zijn om opnieuw te kijken naar het opvallende verhaal dat Thomas al bijna vier jaar lang had proberen te vertellen aan de beroepsdiplomaten die hem maar bleven negeren.

Boven aan elke pagina van het memo typte (en onderstreepte) Thomas het woord 'VERTROUWELIJK'.

'Geachte minister,' begon hij. 'Bij het afronden van mijn werkzaamheden op het ministerie van Buitenlandse Zaken is er een kwestie die naar mijn mening uw aandacht verdient.'

Het memo had een titel: 'Onderwerp: Onderzoek naar Lee Harvey Oswald in Mexico.'

Zijn toon was formeel en beleefd, wat zeker paste bij Charles William Thomas, die in officiële correspondentie zijn tweede voornaam gebruikte om verwarring te vermijden met een andere Charles W. Thomas die op het ministerie werkte. Tot aan het eind toe wilde hij worden herinnerd als een diplomaat, en wilde hij diplomatiek zijn. Hij wist dat zijn memo een overzicht gaf van potentieel explosieve nationale-veiligheidsinformatie, en hij vond het heel belangrijk om niet voor roekeloos te worden aangezien. Hij had er geen belang bij om het ministerie van Buitenlandse Zaken te verlaten met de reputatie van de een of andere

dwaze aanhanger van een complottheorie. Aan het eind van de jaren zestig waren er volop maffe 'waarheidszoekers' die de kranten probeerden te halen met het rondstrooien van complotverhalen over de moord op president Kennedy. Thomas wilde niet met hen op één hoop worden gegooid in de geschiedenisboeken, en trouwens ook niet in de geheime personeelsarchieven van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Zijn memo bevatte geen taalgebruik dat wees op de persoonlijke demonen die hem er twee jaar later toe zouden aanzetten om zichzelf van het leven te beroven.

Minister Rogers zou de details van Thomas' loopbaan makkelijk hebben kunnen natrekken – details die indrukwekkend waren. Thomas was een man die zichzelf had opgewerkt. Als jongen was hij wees geworden in Texas en opgevoed bij een oudere zuster in Fort Wayne (Indiana). Tijdens de Tweede Wereldoorlog had hij gediend als piloot van een gevechtsvliegtuig van de marine, en daarna had hij zich aangemeld bij de Northwestern University in Evanston (Illinois), waar hij een bachelorgraad en een mastergraad in de rechten behaalde. Hij had talent voor vreemde talen: hij sprak vloeiend Frans en Spaans en deed in de loop der jaren een redelijke kennis op van het Duits, Italiaans, Portugees en Creools; dat laatste was heel nuttig geweest tijdens een diplomatieke detachering in Haïti. Na de Northwestern University studeerde hij in Europa en behaalde hij een doctoraat in het internationaal recht aan de universiteit van Parijs. In 1951 kwam hij bij het ministerie van Buitenlandse Zaken; hij werkte voornamelijk op moeilijke plaatsen in West-Afrika, waar hij, ondanks een aantal ernstige malaria-aanvallen, bekendstond om zijn goede humeur en enthousiasme. Zijn vrienden zeiden dat hij het prototype van de diplomaat was: 1.80 meter lang, blond, knap op een bekakte manier, welbespraakt en charmant. Al vroeg in zijn carrière gingen zijn collega's ervan uit dat hij voorbestemd was om ambassadeur te worden en zijn eigen ambassade te leiden.

In 1964 werd Thomas benoemd tot politiek functionaris op de Amerikaanse ambassade in Mexico, waar hij bijna drie jaar werd gedetacheerd. Mexico-Stad werd in de jaren zestig als een heel belangrijke post gezien, aangezien de stad een hotspot was in de Koude Oorlog: het antwoord van Latijns-Amerika op Berlijn of Wenen. Er waren grote Cubaanse en Russische ambassades, de grootste in Latijns-Amerika voor beide communistische regeringen. En de activiteiten van de Cubaanse en Russische diplomaten en van de vele spionnen die zich als diplomaten voordeden, konden door de Verenigde Staten zorgvuldig in de gaten worden

gehouden met behulp van de gewoonlijk coöperatieve politie instanties van Mexico. De CIA geloofde dat de Russische ambassade in Mexico de uitvalsbasis van de KGB was voor 'wet operations' (oftewel liquidaties, in het jargon van de CIA) op het westelijk halfrond. (Het zou voor de KGB te riskant zijn geweest om deze operaties uit te voeren vanuit de Russische ambassade in Washington.) Mexico-Stad was zelf in het verleden het toneel geweest van geweld dat door het Kremlin was bevolen. In 1940 had de Sovjetleider Josef Stalin huurmoordenaars naar Mexico-Stad gestuurd om zijn rivaal Leon Trotski te doden, die daar in ballingschap leefde.

De reputatie van Mexico-Stad als centrum van Koude Oorlog-intriges werd versterkt door de bekendmaking dat Lee Harvey Oswald de stad had bezocht, amper een paar weken voor de moord op president John F. Kennedy in Dallas op vrijdag 22 november 1963. Details over Oswalds reisje naar Mexico werden onthuld in nieuwsverslagen die in de eerste dagen na de moord op de president werden gepubliceerd, wat aanleiding gaf tot de eerste serieuze complottheorieën over buitenlandse bemoeienissen met de moord. Alles aan Oswalds verblijf in Mexico, dat volgens de geruchten zes dagen had geduurd, was verdacht. Als zelfverklaard marxist bezocht Oswald, die zijn communistische sympathieën zelfs tijdens zijn dienstperiode bij het Amerikaanse marinierskorps niet verborgen hield, zowel de Cubaanse als de Russische ambassade in Mexico-Stad. Het bleek dat hij daarheen was gegaan om visums te krijgen waarmee hij uiteindelijk naar Cuba zou kunnen deserteren. Dit zou zijn tweede desertiepoging zijn. Hij had geprobeerd zijn Amerikaanse staatsburgerschap af te leggen toen hij in 1959 naar de Sovjet-Unie reisde, maar had drie jaar later besloten om vanuit Rusland naar de Verenigde Staten terug te keren; naar zijn zeggen was hij de Moskouse variant van het communisme met zijn kleinzielige corruptie en ingewikkelde bureaucratie gaan minachten. Hij hoopte dat Fidel Castro en diens volgelingen in Havana trouwer zouden blijken te zijn aan de idealen van Marx.

In september 1964 identificeerde de presidentiële commissie onder leiding van opperrechter Earl Warren, die onderzoek deed naar de moord op Kennedy en bij het publiek vanaf het begin bekend was als de commissie-Warren, Oswald als de moordenaar en concludeerde dat hij zelfstandig had gehandeld. In het eindrapport na een onderzoek van tien maanden zei de zevenkoppige commissie dat ze geen bewijs had kunnen ontdekken van een samenzwering in buitenland of binnenland.

‘De commissie heeft geen bewijs gevonden dat iemand Oswald heeft geholpen bij de planning of de uitvoering van de moord,’ verklaarde het rapport. Hoewel de commissie Oswalds motieven voor de moord niet met zekerheid kon vaststellen, suggereerde het rapport dat hij emotioneel verward was en mogelijk had besloten de president te vermoorden vanuit een ‘diepgewortelde wrok tegen ieder gezag’ en de ‘drang om een plaats in de geschiedenis te veroveren’.

Dit nu waren de conclusies waarvan Charles Thomas in de laatste dagen van zijn dienstverband bij het ministerie van Buitenlandse Zaken in de zomer van 1969 wilde dat iemand van de regering er nog eens naar zou kijken. Was het mogelijk dat de commissie-Warren het mis had? Zijn memo aan Rogers, de minister van Buitenlandse Zaken, was een overzicht van informatie over Oswalds bezoek aan Mexico in 1963 die dreigde ‘de discussie over de ware toedracht van de moord op Kennedy te heropenen en de geloofwaardigheid van het Warren-rapport aan te tasten. [...] Aangezien ik de ambassademedewerker was die deze informatie had gekregen, vind ik dat ik de verantwoordelijkheid heb om deze tot op de bodem te laten uitzoeken,’ verklaarde hij. ‘Onder de huidige omstandigheden is het niet waarschijnlijk dat er ooit verder onderzoek naar deze zaak zal worden gedaan, tenzij een hoge functionaris in Washington daarom vraagt.’

De details van wat Thomas te weten was gekomen, waren zo complex dat hij het nodig vond om elke alinea in het memo te nummeren. Hij voegde er een paar andere documenten bij die vol stonden met verwijzingen naar Spaanse namen en obscure locaties in Mexico-Stad; ze lieten een ingewikkelde tijdlijn zien van gebeurtenissen die lang geleden hadden plaatsgevonden. Maar zijn centrale boodschap was deze: de commissie-Warren had informatie over het hoofd gezien (of nooit kunnen inzien) die suggereerde dat er misschien een plan voor de moord op Kennedy was ontworpen, of minstens aangemoedigd, door Cubaanse diplomaten en spionnen die in de Mexicaanse hoofdstad waren gevestigd, en dat Oswald in september 1963 bij dit spionnennest was geïntroduceerd door een levendige jonge Mexicaanse vrouw die eveneens een voorvechtster was van Castro’s revolutie.

Volgens de inlichtingen van Thomas was deze vrouw korte tijd de maitresse van Oswald geweest in Mexico-Stad.

Tijdens het schrijven van het memo moet Thomas opnieuw hebben beseft hoe onwaarschijnlijk, of zelfs absurd, dit allemaal moest klinken

in de oren van zijn collega's, binnenkort ex-collega's, op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Als er iets van deze informatie klopte, hoe had de commissie-Warren dat dan kunnen missen?

In de tekst van het memo noemde Thomas de belangrijkste bron van zijn informatie bij naam: Elena Garro de Paz, een populaire en veelgeroemde Mexicaanse romanschrijfster in de jaren zestig. Haar roem werd nog vergroot door haar huwelijk met een van de meest gevierde Mexicaanse schrijvers en dichters, Octavio Paz, die later de Nobelprijs voor de Literatuur won. Garro was een intelligente en geestige vrouw van midden veertig toen ze Thomas ontmoette; ze sprak diverse talen en had jaren in Europa gewoond voordat ze in 1961 naar Mexico terugkeerde. Ze had onderzoek gedaan aan de universiteit van Californië in Berkeley en, net als Thomas, aan de universiteit van Parijs.

De twee waren bevriend geraakt in de levendige sociale kringen van Mexico-Stad, en in december 1965 vertelde ze de Amerikaanse diplomaat een heel interessant verhaal. Ze vertelde (met tegenzin, zei Thomas) dat ze Oswald had ontmoet op een feestje van Castro-sympathisanten tijdens diens bezoek in de herfst van 1963.

Het was een 'twistfeestje' geweest (de hit van Chubby Checker was ook in Mexico waanzinnig populair) en Oswald was daar niet de enige Amerikaan, zei Garro. Hij was in gezelschap geweest van twee jonge mannelijke Amerikaanse 'beatniks'. 'Die drie waren duidelijk bevriend, want ze zag hen toevallig de volgende dag samen op straat lopen,' schreef Thomas. Op het feestje droeg Oswald een zwarte sweater; hij 'was stil en keek vaak naar de grond', herinnert Garro zich. Ze sprak niet met de Amerikanen en ze hoorde hun namen niet. Ze zei dat ze Oswalds naam pas te weten kwam toen ze zijn foto zag in Mexicaanse kranten en op de televisie na de moord.

Er was ook een oudere Cubaanse diplomaat op het feest, zei ze. Eusebio Azque, die de titel van consul had, leidde het visumkantoor van de ambassade. (In het memo zei Thomas dat de andere taken van Azque ook spionage inhielden; de Amerikaanse ambassade geloofde dat hij een hoge officier was in de spionagedienst van Castro, de Dirección General de Inteligencia of DGI.) Het was het consulaat van Azque in Mexico-Stad dat Oswald had bezocht in de hoop een Cubaans visum te krijgen.

Garro, een vurige anticommuniste, had een hekel aan de Cubaanse diplomaat. Vóór de moord op Kennedy, zei ze, had ze Azque openlijk de hoop horen uitspreken dat iemand de Amerikaanse president zou vermoorden, gezien de bedreiging die Kennedy vormde voor het overleven

van de Castro-regering. De Cubacrisis in oktober 1962 en de verknoeiide, door de CIA gesteunde invasie van de Varkensbaai in het jaar daarvoor lagen Azque nog vers in het geheugen. Garro herinnert zich een feest waar zij en andere gasten een ‘verhitte discussie’ opvingen waarin Azque de mening onderschreef dat ‘de enige oplossing was om hem te doden’ – namelijk president Kennedy.

Op het feest was eveneens, zei Garro, een bijzonder knappe zesentwintigjarige Mexicaanse vrouw aanwezig die op het consulaat voor Azque werkte: Silvia Tirado de Duran, die door haar huwelijk aan Garro verwant was. Duran was een uitgesproken socialiste en volgeling van Castro, wat kon verklaren hoe ze een baan had gekregen waarin ze voor de Cubanen werkte. Thomas vond in de bibliotheek van de ambassade een exemplaar van het rapport van de commissie-Warren en kon zien dat daarin de naam van Duran herhaaldelijk voorkwam; de commissie had besloten dat het Duran was die Oswald had geholpen tijdens zijn bezoeken aan de Cubaanse missie in Mexico. Ze had hem geholpen bij het invullen van zijn visumaanvraag, en het scheen dat ze alle mogelijke moeite had gedaan om hem van dienst te zijn. Durans naam en telefoonnummer stonden in een notitieboekje dat tussen Oswalds bezittingen werd gevonden.

Garro vertelde Thomas dat ze Duran nooit had gemogen, zowel vanwege de linkse politieke opvattingen van de vrouw als vanwege haar aanstootgevende privéleven. Duran was getrouwd met Garro’s neef, maar in Mexico-Stad was het een publiek geheim dat ze twee jaar geleden een onstuimige affaire had gehad met de Cubaanse ambassadeur in Mexico, die getrouwd was; de ambassadeur had aangeboden zijn vrouw te verlaten voor Duran. ‘Garro heeft nooit iets te maken gehad met Silvia; ze verafschuwt haar en beschouwt haar als een hoer,’ schreef Thomas. (Later zou worden vastgesteld dat de CIA zowel Duran als de ambassadeur in de gaten hield; de dienst stelde dat ze documenten over de affaire bezaten.)

Pas na de moord op Kennedy, zei Garro, kwam ze erachter dat Duran korte tijd Oswald als minnaar had gehad. Garro vertelde Thomas dat Duran niet alleen met Oswald had geslapen, maar dat ze hem ook had voorgesteld aan de aanhangers van Castro in de stad, Cubanen en Mexicanen. Duran was degene die had geregeld dat Oswald voor het dansfeestje werd uitgenodigd. ‘Ze was zijn maitresse,’ hield Garro vol. Ze vertelde Thomas dat het ‘algemeen bekend was dat Silvia Duran de maitresse van Oswald was’.

Thomas vroeg Garro of ze dit verhaal aan iemand anders had verteld. Ze verklaarde dat ze gedurende bijna een jaar na de moord haar mond had gehouden, bang als ze was dat deze informatie een bedreiging kon zijn voor haar veiligheid of voor de veiligheid van haar zesentwintigjarige dochter, die zich eveneens kon herinneren dat ze Oswald op het feestje had gezien. Maar in de herfst van 1964, vlak nadat de commissie-Warren haar onderzoek had beëindigd, vond ze de moed om naar Amerikaanse ambassademedewerkers in Mexico-Stad te gaan en alles te vertellen wat ze wist. Maar tot haar verbazing hoorde ze daarna niets meer van de ambassade.

In zijn memo aan de minister erkende Thomas met nadruk de mogelijkheid dat dit allemaal fictie zou kunnen zijn, die hem was verteld door een uitermate getalenteerde Mexicaanse verhalenvertelster. Hij gaf toe dat Garro bekendstond om haar levendige verbeelding en dat haar politieke opvattingen haar waarnemingen misschien kleurden; het was mogelijk dat ze op het feestje gewoon een andere jongeman voor Oswald had aangezien. 'Ik wist dat Garro een soort professionele anticommuniste was die de neiging had om achter elk ongelukkig politiek voorval een communistisch complot te zien,' schreef Thomas. 'Een zorgvuldig onderzoek naar deze beweringen kan ze misschien wegverklaren.' Toch was het nodig om haar verhaal nog eens onder de loep te nemen, zei hij. 'Het zou gemakkelijk en handig zijn om deze kwestie onder het tapijt te vegen onder het motto dat mevrouw Garro een onbetrouwbare bron van inlichtingen is omdat ze emotioneel, eigenzinnig en artistiek is,' schreef hij. 'Maar op basis van de feiten die ik heb uiteengezet, ben ik van mening dat deze kwestie, alles welbeschouwd, om verder onderzoek vraagt.'

Volgens zijn memo wisten Thomas' senior-collega's in de ambassade alles van Garro's beweringen, omdat hij ze erover had verteld. Hij had ze lange rapporten geschreven na elk gesprek met haar in 1965. Hij besteedde een deel van de kerstdagen in dat jaar aan het schrijven van een memo (gedateerd op 25 december) met een opsomming van wat hij die ochtend bij een kerstfeestje van haar had gehoord. Hij zorgde ervoor dat zijn memo's regelrecht naar Winston 'Win' Scott gingen, het hoofd van de CIA-afdeling in Mexico. De hoffelijke, in Alabama geboren, destijds zesenvijftigjarige Scott had informatiebronnen op de hoogste niveaus van de Mexicaanse regering, waaronder een reeks Mexicaanse presidenten die zijn bescherming zochten en wier topadjudanten tot de best betaalde informanten van de CIA in het land zouden gaan behoren.

Veel Mexicaanse functionarissen zagen Scott, die in 1956 deze functie kreeg, als veel machtiger dan welke Amerikaanse ambassadeur dan ook met wie ze hadden gewerkt. Zijn afgevaardigden wisten dat hij ook buitengewoon veel invloed had op het hoofdkwartier van de CIA in Langley (Virginia), deels vanwege zijn tientallen jaren durende vriendschap met James Jesus Angleton, de directeur van de contraspionagedienst van de CIA en de belangrijkste 'mollenjager' van deze dienst. Beide mannen waren lid van de CIA geweest sinds de oprichting in 1947.

In zijn memo aan Rogers zei Thomas dat Scott en anderen op de ambassade niets deden met de informatie waarmee Oswald aan de Cubanen werd gekoppeld. Na aanvankelijke bliken van belangstelling kwam het erop neer dat Scott alles negeerde wat Thomas te weten was gekomen, zelfs toen Thomas de vragen opnieuw te berde probeerde brengen in 1967, terwijl hij zich voorbereidde om Mexico te verlaten voor een nieuwe detachering in Washington.

Thomas erkende dat 'zelfs als alle beweringen in bijgaand memo waar waren, deze op zichzelf nog niet zouden bewijzen dat er een complot was geweest om president Kennedy te vermoorden'. Maar hij besloot zijn brief aan Rogers met een waarschuwing voor het gevaar voor de regering als Garro's beweringen, onbewezen maar ook niet onderzocht, ooit zouden uitlekken en bekend zouden worden buiten het ministerie van Buitenlandse Zaken en de CIA. 'Als ze ooit openbaar werden gemaakt, zou iedereen die het Warren-rapport wilde ondermijnen, een prachtige gelegenheid hebben om te speculeren over alle consequenties ervan,' schreef Thomas. 'De geloofwaardigheid van het Warren-rapport zou nog verder worden beschadigd als openbaar zou worden dat al deze beweringen bekend waren en nooit goed waren onderzocht.'

Thomas' laatste werkdag bij het ministerie was op 31 juli 1969, slechts zes dagen na de datum op zijn memo aan minister Rogers. Het is uit de dossiers van het ministerie niet duidelijk of Thomas direct bericht kreeg over wat er vervolgens met zijn memo gebeurde, maar het ministerie gaf zijn informatie inderdaad door: aan de CIA. Op 29 augustus schreef de afdeling voor bescherming van de veiligheid van het ministerie aan de CIA een brief met het kenmerk 'VERTROUWELIJK' en vroeg daarin om een evaluatie van het materiaal van Thomas. Thomas' memo zat erbij, samen met diverse ondersteunende documenten.

Iets minder dan drie weken later stuurde de CIA een kort antwoord terug. De volledige tekst luidde: 'Onderwerp: Charles William Thomas.

Uw referentie: uw memorandum van 29 augustus 1969. We hebben de bijlagen onderzocht en zien geen reden voor verdere actie. Een kopie van deze reactie is verzonden naar het Federale Onderzoeksbureau en de Secret Service van de Verenigde Staten.’ Het memo was ondertekend door Angleton, het hoofd van de CIA-contraspionagedienst, en een van zijn afgevaardigden, Raymond Rocca. Thomas kreeg bericht van de afwijzing van de CIA en voor zover hij wist, stopte de correspondentie hier; blijkbaar was er niets meer aan te doen.

Na zijn zelfmoord twee jaar later publiceerde de *Washington Post* een in memoriam van 186 woorden met slechts een terloopse verwijzing naar de manier waarop Thomas was gestorven: ‘De politie zei dat gewerschoten de doodsoorzaak vormden.’ (In werkelijkheid vermeldde zijn akte van overlijden slechts één schotwond, namelijk in de rechter-slaap.) Na dringende verzoeken van zijn gezin bekeken onderzoekers van het Congres zijn personeelsdossier en besloten dat Thomas ten onrechte was ontslagen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Een administratieve fout had hem zijn carrière gekost, zo leek het: een belangrijk functioneringsrapport waarin zijn promotie werd aanbevolen, was uit zijn dossier verdwenen om redenen die nooit helemaal zijn verklaard.

Onderzoekers van het Congres vermoedden later dat er andere factoren in het spel waren geweest bij de beslissing om Thomas weg te werken, waaronder zijn volhardende, onwelgevallige poging om iemand iets te laten doen met de beweringen van Garro. ‘Ik heb altijd gedacht dat dit iets te maken moest hebben met zijn vragen over Oswald,’ zei een voormalig onderzoeker voor het Huis van Afgevaardigden. ‘Maar dat was onmogelijk te bewijzen. Als hij was ontslagen vanwege Mexico-Stad, dan is dat niet openlijk gedaan.’ In Mexico deden geruchten de ronde dat een van Win Scotts afgevaardigden bij de ambassade aldaar een fluistercampagne had gestart om de reputatie van Thomas te ondermijnen, om redenen die de vele Mexicaanse vrienden van Thomas nooit hebben begrepen.

Voormalig senator Birch Bayh van Indiana, voorzitter van het Senate Select Committee on Intelligence van 1979 tot 1981, hielp Thomas’ gezin bij het verkrijgen van een aantal pensioenuitkeringen die ze aanvankelijk niet kregen na zijn zelfmoord. Bayh zei dat hij eerst vooral bemiddelde omdat Thomas zulke sterke familiewortels had in Indiana. In een interview in 2013 zei hij dat hij nog steeds verbijsterd was over het ontslag van Thomas. ‘Ik heb er nooit iets van begrepen,’ zei Bayh, die vol-

hield dat hij nooit was geïnformeerd over enig verband tussen Thomas en het onderzoek naar de moord op Kennedy. De voormalige senator zei dat hij niet noodzakelijk een verband kon leggen tussen het ontslag van Thomas bij het ministerie en wat hij in Mexico-Stad had gehoord (en had geprobeerd aan het licht te brengen). ‘Maar er gebeurde iets met Charles Thomas,’ zei Bayh. ‘Hij werd door zijn regering doodgetreiterd.’

Op een late namiddag in het voorjaar van 2008 ging de telefoon op mijn bureau op de Washington-afdeling van *The New York Times*. De beller was iemand die ik nog nooit had ontmoet: een prominente Amerikaanse jurist die zijn carrière bijna een halve eeuw eerder was begonnen als jonge stafonderzoeker in de commissie-Warren. ‘Je zou ons verhaal moeten vertellen,’ zei hij. ‘We zijn niet jong meer, maar er zijn er nog heel wat in leven van de commissie, en dit kan onze laatste kans zijn om uit te leggen wat er écht is gebeurd.’ De reden van zijn telefoontje, zei hij, waren de gulle kritieken die ik dat jaar had gekregen na de publicatie van mijn eerste boek, een geschiedenis van de regeringscommissie die de terroristische aanvallen van 11 september 2001 had onderzocht.

De beller bood aan al het mogelijke te doen om mij te helpen bij een vergelijkbare geschiedenis van de commissie-Warren, als ik hem maar niet bij zijn collega’s noemde als de persoon die het idee had voorgesteld. ‘Ik wil hier niet de schuld van krijgen wanneer je achter de minder vleiende dingen komt,’ zei hij, en hij voegde eraan toe dat het achtergrondverhaal van de commissie ‘het beste detectiveverhaal was dat je nooit hebt gehoord’.

En zo begon een rapportageproject van vijf jaar om stukje bij beetje het insidersverhaal bij elkaar te puzzelen van het belangrijkste en minst begrepen moordonderzoek van de twintigste eeuw: het onderzoek van de commissie-Warren naar de moord op president Kennedy. Opperrechter Warren en de andere zes leden van de commissie waren allang overleden voordat ik aan dit boek begon (de laatste overlevende, president Gerald Ford, stierf in 2006), maar mijn beller had gelijk toen hij zei dat de meeste van de destijds nog jonge juristen die in 1964 het echte detectivewerk hadden gedaan, nog leefden. En ik ben dankbaar dat ze bijna allemaal bereid waren om met me te praten.

Helaas is de tijd bezig mijn bronnen in te halen. Een aantal van de commissieonderzoekers en andere belangrijke personen die me interviews voor dit boek toestonden, zijn overleden, met name voormalig senator Arlen Specter van Pennsylvania, die junior-stafjurist in de com-

missie was geweest. Dit boek is daarom hun nalatenschap, het laatste wat ze verteld hebben over het werk van de commissie en over de moord op Kennedy. Ik was de laatste journalist die special agent James Hosty van de FBI interviewde, een centrale getuige voor de commissie-Warren, omdat hij Lee Harvey Oswald al maanden voor de moord onder toezicht had in Dallas. Hosty kreeg de voor de hand liggende vraag voorgelegd waarom hij en zijn collega's niet in staat waren geweest om Oswald te stoppen. In interviews kort voor zijn dood in juni 2011 hield Hosty vol dat hij de zondebok was geworden, zowel binnen de FBI als voor de commissie-Warren, voor de incompetentie en de onbetrouwbaarheid van anderen in de regering.

De Engelse titel van dit boek is afkomstig van de eerste regel van de inleiding op het eindrapport van de commissie: 'De moord op John Fitzgerald Kennedy op 22 november 1963 was een wrede en schokkende daad van geweld, gericht tegen een man, een familie, een natie en tegen de hele mensheid.' Maar hoewel *Anatomie van een aanslag* begon als een poging om de eerste uitgebreide inside story van de commissie-Warren te schrijven, is het iets veel groters en mijns inziens belangrijkers geworden. In veel opzichten is dit boek een neerslag van mijn ontdekking dat een groot deel van de waarheid over de moord op Kennedy nog steeds niet is verteld, en dat heel veel bewijs in verband met de moord op de president is verhuld of vernietigd (versnipperd, verbrand, gewist) voordat het de commissie kon bereiken. Hoge functionarissen van de CIA en de FBI verborgen informatie voor de commissie, kennelijk in de hoop dat ze konden verbergen hoeveel ze precies hadden geweten over Lee Harvey Oswald en de bedreiging die hij vormde. Dit boek zal voor het eerst duidelijk maken dat belangrijke getuigen van gebeurtenissen rondom de moord werden genegeerd of bedreigd om te zorgen dat ze hun mond hielden. Het onderzoek voor dit boek heeft me op plaatsen gebracht en bij personen geïntroduceerd waarvan ik nooit had gedacht dat ze zo belangrijk waren voor inzicht in de dood van president Kennedy.

Ik werd een slachtoffer van de dubbele vloek die iedereen treft die probeert dichter bij de waarheid over de moord te komen: de vloek van te weinig én te veel informatie. Ik ontdekte tot mijn verbazing hoeveel essentieel bewijs over de moord op president Kennedy is verdwenen én hoeveel er bewaard is gebleven. Er is inmiddels zoveel openbaar materiaal over de moord, waaronder letterlijk miljoenen pagina's van ooit geheime regeringsdossiers, dat geen enkele journalist of onderzoeker kan

beweren die allemaal te hebben gezien. Hele verzamelingen van bewijs zijn nog steeds niet adequaat door onderzoekers bekeken, bijna precies vijftig jaar na de gebeurtenissen die ze beschrijven. Ik was bijvoorbeeld de eerste onderzoeker die volledige toegang kreeg tot de papieren van Charles Thomas, inclusief het dossier van zijn worsteling om collega's attent te maken op het verbazingwekkende verhaal van Oswald en het 'twistfeestje' in Mexico-Stad, en ik zag het materiaal pas in 2013.

De dossiers van de commissie-Warren (de officiële naam was President's Commission on the Assassination of President Kennedy) vullen ruim 10 000 kubieke meter aan planken in goed bewaakte opslagruimten met klimaatcontrole in een gebouw van de Nationale Archieven in College Park (Maryland), net buiten Washington D.C. Duizenden fysieke bewijsstukken van de commissie zijn daar, zoals Oswalds Italiaanse 6,5mm Mannlicher-Carcanogeweer, het moordwapen dat werd gevonden op de vijfde verdieping van het Schoolboekenmagazijn van Texas; en de bijna intacte kogel van 3 centimeter met loden kern en koperen huls die werd ontdekt naast een brancard in Parkland Memorial Hospital in Dallas op de middag van de moord. De staf van de commissie (maar veelzeggend genoeg niet de commissie zelf) concludeerde dat de kogel, afgevuurd uit het geweer dat Oswald voor 21 dollar had gekocht via een postorderbedrijf, het lichaam van zowel president Kennedy als de Texaanse gouverneur John Connally doorboorde in een scenario dat bekend werd als de één-kogeltheorie.

Het roze mantelpakje dat Jacqueline Kennedy droeg tijdens de auto-toet, is eveneens opgeslagen in het moderne, vestingachtige complex in voorstedelijk Maryland. Het pakje, een Chanel-kopie van Amerikaanse makelij en een favoriet van de president (mevrouw Kennedy 'ziet er fantastisch mee uit', zei hij tegen een vriend) wordt bewaard in een zuurvrije container in een vensterloze kluis. De temperatuur in de kluis wordt constant gehouden tussen 18,3 tot 20 graden Celsius, de vochtigheid is ingesteld op 40 procent. De gefilterde lucht in de kluis wordt minstens zes keer per uur ververst om de fijne wol, die nog steeds is bevlekt met het bloed van de president, goed te houden. Waar de iconische roze ronde hoed van mevrouw Kennedy is gebleven, blijft een mysterie; het laatste wat we weten, is dat deze in bewaring was bij haar voormalige privésecretaresse. Een aparte kluis met een constante temperatuur van 8 graden Celsius wordt gebruikt voor het opslaan en conserveren van een klein filmstrookje dat volgens de Nationale Archieven het meest bekeken stukje film is in de hele geschiedenis van de film. Het is op die

486 beeldjes Kodachrome 8mm-kleurenfilm dat Abraham Zapruder, een fabrikant van dameskleding in Dallas, de afgrijselijke beelden van de moord vastlegde met zijn Bell & Howell-filmcamera.

Veel van het persoonlijke papierwerk van Warren, voorzitter van de commissie die zijn naam draagt, is opgeslagen in de Library of Congress, een paar minuten lopen over de First Street vanaf zijn voormalige kantoor in het hooggerechtshof. Warren, die in 1974 stierf, zou geschokt zijn als hij had geweten dat miljoenen Amerikanen hem alleen kennen vanwege de commissie-Warren, niet vanwege zijn geschiedenis makende zestien jaar lange loopbaan als opperrechter.

Het besluit om de enorme bibliotheek aan onderzoeksrapporten en bewijzen te bewaren die was verzameld door de commissie-Warren en die zich nu bevindt in de Nationale Archieven en de Library of Congress, was bedoeld om het publiek gerust te stellen: het besluit moest dienen als bewijs van transparantie en van de ijver van de commissie. Alleen al in die Nationale Archieven liggen meer dan vijf miljoen pagina's aan documenten die verband houden met de moord. Maar de waarheid over de commissie-Warren, zoals bijna alle serieuze historici en andere onderzoekers (zelfs degenen die de bevindingen van de commissie volledig ondersteunen) zullen toegeven, is dat het onderzoek vanaf het begin gebreken vertoonde. Belangrijke bewijzen en getuigen werden niet nagetrokken vanwege de beperkingen die aan het onderzoek werden opgelegd door de man die het leidde: opperrechter Warren. Warren leek vaak meer geïnteresseerd in het beschermen van de nalatenschap van zijn geliefde vriend president Kennedy en van de familie Kennedy, dan in het boven tafel krijgen van de volledige feiten over de moord op de president.

Wat betreft deze moord zal de geschiedenis veel vriendelijker zijn voor de overlevende stafjuristen van de commissie en voor haar voormalige huishistoricus, die in dit boek onthullen wat er echt gebeurde in de commissie-Warren. Een groot deel van dit boek is hun verhaal, gezien door hun ogen. De juristen, die in de tijd van het onderzoek hoofdzakelijk in de twintig en dertig waren, werden voor de commissie geworven bij prestigieuze advocatenkantoren, juridische opleidingen en openbare-aanklagerskantoren over het hele land. De meesten staan nu aan het eind van een lange carrière bij een juridische instantie of een overheidsdienst. Voor sommigen waren de voor dit boek afgenomen interviews de eerste gelegenheid waarbij ze zo gedetailleerd over het werk van de commissie spraken, zeker tegenover een journalist. Velen hebben tientallen

jaren gezwegen, bang als ze waren om verzeild te raken in onplezierige en meestal kansloze openbare debatten met de talloze aanhangers van complottheorieën. Al deze mannen (de enige vrouw onder de juristen, Alfreda Scobey, stierf in 2001) keken nog steeds met trots terug op hun individuele werk in de commissie. Maar velen waren woedend toen ze ontdekten hoeveel bewijs voor hen was achtergehouden. Ze weten dat mét deze bewijzen de geschiedenis van de moord op Kennedy nog steeds wordt herschreven.

I

*Ten huize van commandant James Humes
Bethesda, Maryland
zaterdag 23 november 1963*

Binnen een paar uur na de terugkeer van het lichaam van de president naar Washington begon bewijsmateriaal aangaande de moord te verdwijnen uit overheidsdossiers. De aantekeningen die de legerpathologen hadden gemaakt bij de autopsie en de oorspronkelijke versie van het autopsierapport werden verbrand.

Commandant-arts van de marine James Humes zei later dat hij het verschrikkelijk vond dat wat hij 's avonds op 23 november had gedaan met het ziekenhuispapierwerk gezien kon worden als de eerste van overheidswege geregisseerde poging om informatie te verdonkeremen. Niettemin had hij, gaf hij toe, beter moeten weten. 'Wat er gebeurde, was een besluit van mij en van mij alleen,' herinnert hij zich. 'Van niemand anders.'

Om ongeveer elf uur die avond nam de achtendertigjarige patholoog plaats in een stoel aan een tafel in de huiskamer van zijn woning in Bethesda, een voorstad van Washington in Maryland, en maakte zich op om de aantekeningen door te lezen die hij had gemaakt in het mortuarium. Hij dacht flink wat uren nodig te hebben om het eindrapport van de autopsie op papier te zetten. Hij had vuur gemaakt in de haard, wat op een avond vroeg in de winter een beetje warmte verschaftte.

De avond tevoren had hij aan het hoofd van een team van drie pathologen gestaan die in het medisch centrum van de marine in Bethesda de lijkschouwing op de president hadden verricht. Op zaterdag was er overdag geen tijd geweest om het papierwerk in orde te maken. Zodoende zat hij daar in zijn eentje aan tafel, hopen de puf te vinden om in alle rust het rapport te voltooien. Hij moest zijn collega's een eindversie voorleggen ter ondertekening; ze hadden opdracht het rapport zondagavond af te leveren op het Witte Huis.

Humes was doodmoe. Het was hem 's middags gelukt een paar uur te slapen, maar de nacht van vrijdag op zaterdag had hij helemaal niet geslapen. 'Ik was in het mortuarium van half acht 's avonds tot half zes 's morgens,' zei hij later. 'Ik ben geen moment de zaal uit geweest.'

Op vrijdagavond – op dat moment stroomden nog steeds gruwelijke berichten uit Dallas binnen – kreeg Humes, de hoogstgeplaatste patholoog in Bethesda, te horen dat hij leiding zou geven aan de autopsie op de president. Het lichaam zou over een paar uur arriveren, werd hem verteld. Jacqueline Kennedy had zich aanvankelijk verzet tegen het idee een autopsie te verrichten; het leek haar afschuwelijk om op een dag vol verschrikkingen ook nog eens het dode lichaam van haar man op een koude stalen ontleedtafel te moeten zien liggen. 'Het hoeft niet beslist,' zei ze tegen admiraal George Burkley, de lijfarts van de president, toen ze in de Air Force One van Dallas naar Washington vlogen. Ze zat bij de lijkkest van de president in het achtergedeelte van het toestel. Burkley, die zich immer een loyale en discrete vriend van de familie Kennedy had getoond, bracht haar tactvol aan het verstand dat er geen ontkomen was aan een autopsie. Ze had altijd troost geput uit het feit dat hij ook rooms-katholiek was en bovendien diepgelovig, en op dat moment vertrouwde ze meer op zijn adviezen dan op bijna alle andere. Hij hield haar voor dat haar man slachtoffer was geworden van een misdrijf en dat een autopsie daarom wettelijk verplicht was. Hij gaf haar de keuze tussen het Walter Reed Army Medical Center in Washington en het ziekenhuis van de marine in Bethesda. De twee ziekenhuizen lagen slechts dertien kilometer van elkaar. 'De president zat natuurlijk wel bij de marine,' hield Burkley haar voor. 'Natuurlijk,' zei ze. 'Bethesda.'

Zelfs enkele marineartsen hadden hun twijfels over deze keuze. De legerpathologen in het Walter Reed hadden veel meer ervaring met het onderzoeken van kogelwonden dan hun collega's van de marine (dit vanwege het simpele feit dat soldaten meer kans lopen te sterven door geweervuur dan matrozen). Commandant J. Thornton Boswell, eveneens een in Bethesda werkzame patholoog, werd aangewezen om Humes te assisteren, en hij vond het gezien de andere beschikbare middelen in de nabije omgeving 'dom' om de lijkschouwing uit te voeren in het marineziekenhuis. Hij was van mening dat het lichaam van de president overgebracht had moeten worden naar het Pathologisch Instituut van de gewapende strijdkrachten in de binnenstad van Washington, een onderzoekscentrum van het ministerie van Defensie dat complexe medisch-gerechtigde lijkschouwingen verrichtte voor alle legeronder-

delen. Humes noch Boswell had kwalificaties op het gebied van de forensische pathologie, de tak van de pathologie die zich bezighoudt met gewelddadige of onverwachte sterfgevallen. Zodoende werd het team uitgebreid met dr. Pierre Finck, een forensisch patholoog van het instituut van de gewapende strijdkrachten. Finck was luitenant-kolonel in het medisch korps van de krijgsmacht.

Bethesda had echter één pluspunt, en dat was de autopsiezaal. Het mortuarium was kort ervoor vernieuwd en uitgerust met geavanceerde medische apparatuur en communicatiemiddelen. ‘We waren er net een paar maanden tevoren in getrokken,’ herinnert Humes zich. ‘Het was allemaal splinternieuw.’ De ongeveer acht bij tien meter grote autopsiezaal was naar de maatstaven van een militair ziekenhuis ruim, en in het midden stond een stalen, aan de vloer vastgemaakte ontleedtafel. De zaal fungeerde daarnaast als auditorium, met langs een van de muren een tribune met plaats voor dertig mensen – meestal artsen in opleiding of bezoekende artsen – om toe te kijken bij de handelingen. Verder was er een tv-camera, zodat ook mensen aan de overkant van de weg in de National Institutes of Health en verderop in de straat in de medische kliniek op luchtmachtbasis Andrews via een gesloten circuit konden meekijken. (Humes zei later dat hij had gewild dat iemand die avond de camera had ingeschakeld, wat een eind gemaakt zou hebben aan de ‘belachelijke speculaties’ over wat er zich had afgespeeld.) In het mortuarium bevonden zich koelcellen waarin zes lichamen bewaard konden worden, en een doucheruimte voor de artsen. De pathologen zouden ’s avonds toen ze sectie verrichtten op de president elke vierkante centimeter ruimte gebruiken.

Het lichaam van de president arriveerde rond half acht ’s avonds. De bronzen lijkstaf werd vanaf een los- en laadplatform aan de zijkant van het gebouw naar binnen gereden. Het lichaam werd behoedzaam uit de kist gehaald en, nadat er van elk lichaamsdeel röntgenopnamen en foto’s waren gemaakt, op de ontleedtafel gelegd, waar het in de daaropvolgende tien uur meestentijds zou liggen. De verwondingen aan de schedel waren niet direct zichtbaar omdat het hoofd in Dallas bedekt was met doeken. Na de met bloed doordrenkte doeken verwijderd te hebben, gaf Humes opdracht ze onmiddellijk allemaal te wassen. ‘We hadden een wasmachine in het mortuarium, en hij stopte ze erin,’ herinnert Boswell zich. Humes maakte zich van meet af aan zorgen dat er iets meegenomen zou worden uit de autopsiezaal dat later als een macaber souvenir zou opduiken op een kermis op het platteland – ‘Hij wilde voorkomen

dat ze in de toekomst te bezichtigen zouden zijn in een schuur ergens in Kansas.’

De autopsie was een ‘spektakel’, klaagde Boswell. Tientallen mensen – marineartsen en verpleegkundigen, röntgentechnici en medisch fotografen, agenten van de Secret Service en de FBI, legerofficieren en leden van de directie van het ziekenhuis – waren of in het mortuarium, of verdrongen zich bij de deur om binnengelaten te worden. De pathologen zeiden dat de agenten van de Secret Service die het lichaam hadden vergezeld naar Bethesda, onder wie een paar die die dag in Dallas waren geweest, bijna over hun toeren waren. De man die ze hadden gezworen te beschermen, zelfs ten koste van hun eigen leven, was dood. Wat beschermden ze nu? ‘Die mensen waren zo emotioneel dat ze als kippen zonder kop rondrenden, en we snapten waarom ze er zo aan toe waren,’ zei Boswell later.

Burkley, de arts van de president, had het lichaam vergezeld naar Bethesda en probeerde in het begin de zeggenschap over de autopsie naar zich toe te trekken. Als schout-bij-nacht zou hij normaliter in de positie hebben verkeerd om bevelen te geven aan de pathologen van de marine, die lager in rang waren, maar hij was opgeleid als internist en cardioloog, en zijn raadgevingen stuitten onmiddellijk op verontwaardigd verzet van Humes en de andere pathologen. Aanvankelijk stelde Burkley dat een volledige lijkschouwing niet nodig was. De verdachte van de moord zat in hechtenis en het stond zo goed als vast dat hij het gedaan had, en op grond daarvan verklaarde Burkley dat procedures waardoor het lichaam van de president ernstig ontsierd zou kunnen raken, overbodig waren. Hij wist dat de familie Kennedy overwoog de kist open te laten om mensen voorafgaand aan de begrafenis de gelegenheid te geven het lichaam te zien. Burkley wilde de lijkschouwing beperken tot ‘slechts het vinden van de kogels’, zei Boswell.

Humes verwierp het in zijn ogen absurde idee van de admiraal omdat bij een overhaast uitgevoerde autopsie het gevaar bestond dat er iets belangrijks over het hoofd werd gezien; Burkley krabbelde terug, maar drong erop aan dat ze snel aan de slag gingen. ‘George Burkleys voornaamste zorg was: laten we dit zo snel mogelijk afwerken,’ herinnert Humes zich geërgerd. Burkley leek zich vooral zorgen te maken over het effect op mevrouw Kennedy als het lang zou gaan duren. Ze zat met Robert Kennedy en andere familieleden en vrienden te wachten in de vipsuite van het ziekenhuis op de zestiende verdieping en had gezegd dat ze Bethesda pas zou verlaten wanneer ze het lichaam van haar man

kon meenemen. Humes zei dat hij ineenkromp bij de gedachte wat ze moest doormaken; hij wist dat ze nog altijd het met bloed bevlekte roze mantelpakje droeg dat hij had gezien op tv. (Ze had geweigerd van kleding te wisselen. 'Dan kunnen ze zien wat ze hebben gedaan,' had ze Burkley strijdvaardig meegedeeld.) Niettemin voelde Humes zich, hoezeer hij ook begaan was met mevrouw Kennedy, opgejaagd door haar aanwezigheid in het ziekenhuis. 'We hadden er last van en het zorgde voor problemen,' herinnert hij zich.

Burkley had nog een verzoek aan de autopsieartsen, en wat dit punt betreft was hij vasthoudend. Hij vroeg Humes te beloven dat in het rapport van de pathologen gezwegen zou worden over een belangrijk gegeven inzake de gezondheid van de president dat geen verband hield met de moord. Hij wilde dat nergens mededeling werd gedaan over de adrenalineklieren van Kennedy. De arts van het Witte Huis wist dat bij een onderzoek aan deze klieren aan het licht zou komen dat de president, hoewel dat jarenlang in het openbaar was ontkend, leed aan een chronische, levensbedreigende aandoening, de ziekte van Addison, waarbij de klieren in de bijnierschors te weinig hormonen produceren. Kennedy had naar buiten toe de indruk gewekt in blakende gezondheid te verkeren, maar Burkley wist dat dit vaak te danken was geweest aan make-up en toneelstukjes voor de camera's. Om in leven te blijven was de president afhankelijk geweest van dagelijkse hormoonsupplementen, waaronder hoge doses testosteron.

Humes, die vlug aan de slag wilde, ging akkoord. 'Hij beloofde George Burkley dat we geen woord zouden zeggen over de adrenalinieklieren totdat alle toen levende leden van de familie Kennedy dood waren, of zoiets,' zei Boswell, die instemde met het plan, hoewel het protocol daarmee op flagrante wijze werd geschonden. Een paar dagen na de lijkschouwing wendde Burkley zich opnieuw tot Humes met een tweede geheim verzoek. Deze keer betrof het de hersenen van de president, die uit de schedel waren verwijderd om na de autopsie onderzocht te worden. Overeenkomstig het verzoek van Burkley bracht Humes de hersenen, die in een met formaline gevuld stalen vat in Bethesda bewaard waren, over naar het Witte Huis, zodat ze discreet samen met het lichaam van de president ter aarde besteld konden worden.* Hij vertelde

* De plaats waar de hersenen van de president zich bevonden, werd het zoveelste mysterie. In 1978 deelde een commissie van het Congres, het House Select Committee on Assassinations, dat de moord op de president opnieuw onderzocht, mee dat

me botweg dat het besluit vaststond, en dat hij de hersenen zou meene-
men en ze aan Robert Kennedy zou geven,' herinnert Humes zich.

Humes werd in de nacht van de autopsie om nog andere redenen ge-
hinderd in zijn werk. In de uren na de dood van de president werden in
de gangen in Bethesda verhitte discussies gevoerd over de mogelijkheid
dat de moord het gevolg was van een samenzwering, en dat de samen-
zweerders opnieuw zouden toeslaan. Toen Humes en zijn team aan het
werk gingen, hoorden ze collega's zeggen dat de Russen of de Cubanen
misschien achter de moord zaten, en dat Lyndon Johnson, die een paar
uur eerder was beëdigd als president, het volgende doelwit zou kunnen
zijn.

De artsen begonnen zich zorgen te maken om hun eigen veiligheid.
Als er sprake was van een samenzwering, zouden de moordenaars mis-
schien willen verhullen wat de precieze oorzaak van de dood van de pre-
sident was. Kon het zijn dat de pathologen van Bethesda het zwijgen
opgelegd zou worden of dat hun bewijsmateriaal in beslag genomen
en vernietigd zou worden? Boswell herinnert zich dat hij destijds dacht
dat 'het leek alsof er een of ander complot' achter Kennedy's dood zat:
'Iedereen kon vermoord worden.' Humes' superieur was zo verontrust
vanwege de mogelijke dreiging dat hij Boswell opdracht gaf ervoor te
zorgen dat Humes, die de taak op zich had genomen het autopsierapport
te schrijven, veilig thuiskwam. 'Dus stapte ik in mijn auto en reed achter
hem aan tot bij hem thuis,' zei Boswell.

Toen Humes om zeven uur 's ochtends eindelijk door zijn voordeur
naar binnen stapte, had hij geen tijd om zijn gedachten op een rijtje te
zetten, laat staan om te slapen. Hij had de afspraak staan dat hij zijn

ze van dr. Burkley had vernomen dat hij een verzegeld roestvrijstalen vat met daarin
de hersenen had overgedragen aan Evelyn Lincoln, Kennedy's voormalige secreta-
resse, die het vervolgens in 1964 een tijdlang had ondergebracht in de Nationale
Archieven. De commissie kon niet met zekerheid zeggen waar de hersenen daarna
waren gebleven. In haar eindrapport deelde de commissie mee dat ze van Burke
Marshall, een oud-hoogleraar van de Yale Law School, die de executeurs van Ken-
edy's nalatenschap vertegenwoordigde, te horen had gekregen dat hij vermoedde dat
de hersenen en ander autopsiestukken uiteindelijk in bezit waren gekomen van Ro-
bert Kennedy, en dat hij 'zich van dit materiaal had ontdaan zonder iemand daarover
te informeren'. Marshall zei dat 'Robert Kennedy bang was dat deze materialen in de
toekomst tentoongesteld zouden worden in een instituut zoals het Smithsonian en
zich ervan wilde ontdoen om die mogelijkheid uit te sluiten.' (House Select Commit-
tee on Assassinations, dl. VI, 'Medical and Firearms Evidence', maart 1979)

zoon die ochtend met de auto naar de kerk zou brengen voor zijn eerste communie – Humes wilde er per se bij zijn – en hij wist dat hij een paar uur later terug moest zijn in Bethesda voor een telefoongesprek met de artsen van het Parkland Memorial Hospital in Dallas die tevergeefs hadden geprobeerd Kennedy's leven te redden. Humes gaf later toe dat hij in de nacht van vrijdag op zaterdag op een gegeven moment de autopsiezaal had moeten verlaten om te praten met de artsen van het Parkland, maar hij had onder te grote druk gestaan om het werk af te maken. 'We konden onmogelijk weg uit de zaal,' zei Humes later. 'Je moet die toestand – die hysterische toestand – begrijpen die er heerste. Hoe we het hoofd koel hebben weten te houden, snap ik nog steeds niet.'

Het telefoongesprek 's zaterdags met dr. Malcolm Perry, de hoofdarts van het Parkland die zich had ontfermd over Kennedy, loste een groot raadsel op voor Humes. Er was bij de artsen in Dallas en Bethesda geen twijfel geweest over de oorzaak van de dood van Kennedy – de enorme hoofdwond, die was veroorzaakt door een kogel die een groot deel van de rechterhelft van de hersenen had weggevaagd, een op verschrikkelijke foto's vastgelegd beeld. Het raadsel betrof de naar het leek eerste kogel die de president had geraakt, die zijn bovenrug of nek was binnengedrongen en op zijn weg door zacht weefsel relatief ongeschonden gebleven zou moeten zijn. Waar was die kogel gebleven? De pathologen in Bethesda hadden geen uitgangswond kunnen vinden.

Humes en zijn collega's worstelden urenlang met de vraag; het was een van de redenen waarom de autopsie zo lang duurde. 'Ik maakte van top tot teen röntgenfoto's van het lichaam van de president om de eenvoudige reden dat projectielen soms heel rare dingen doen in een menselijk lichaam,' zei Humes. 'Kogels gaan vaak zigzaggen wanneer ze vlees raken, zelfs als ze afgevuurd worden vanuit een rechte hoek,' zette hij uiteen. 'Hij kon in zijn dij beland zijn of in zijn bil. Hij kon overal beland zijn.' Terwijl ze verder werkten, bespraken Humes en de anderen de onwaarschijnlijke mogelijkheid dat de kogel uit de ingangswond was gevallen toen hartmassage werd toegepast op de president om de hartslag weer op gang te brengen – een speculatieve gedachte die terecht kwam in het rapport van de FBI-agenten die de lijkschouwing gadesloegen.

Perry had tijdens het telefoongesprek een verklaring voor de ontbrekende kogel. De artsen van het Parkland hadden een tracheotomie uitgevoerd, dat wil zeggen een snee gemaakt in de ernstig beschadigde luchtpijp van de president om hem weer te laten ademhalen, en precies op

die plek boven aan de keel, vlak bij de knoop van zijn stropdas, had een kleine wond gezeten. Misschien was de kogel daar naar buiten gevlogen? ‘Zodra hij dat zei, was duidelijk hoe het zat en zeiden we: aha, we hebben een plek waar het projectiel wellicht verdwenen is,’ zei Humes. Bij de tracheotomie was, nam hij aan, het bewijs van de uitgangswond vernietigd. De artsen konden niet met zekerheid zeggen waar de kogel uiteindelijk beland was, maar dachten nu tenminste te weten langs welke weg hij was verdwenen – via de keel van de president.

Toen Humes die zaterdagavond in zijn huiskamer aan de tafel bij de haard zat, zag hij dat de pagina’s met de aantekeningen die hij had gemaakt in de autopsiezaal en de pagina’s van de kladversie van het autopsierapport besmeurd waren met bloed. Hij herinnerde zich later dat de bloedvlekken hem hadden doen walgen.

Langzaam en zorgvuldig begon hij de informatie uit zijn aantekeningen over te schrijven op schone vellen papier. ‘Ik ging zitten en schreef wat ik had woord voor woord over op nieuw papier,’ zei Humes later. Het kostte hem uren. Zijn beduimelde exemplaar van *Stedman’s Medical Dictionary* lag naast hem: hij wilde geen spelfouten maken in het rapport dat hij aan het Witte Huis zou overhandigen.

Alleen Humes wist wat hem ertoe bewoog om te doen wat hij daarna deed. Stonden er gênante fouten in het oorspronkelijke autopsierapport en zijn aantekeningen die hij wilde corrigeren? Veranderde hij de locatie van de ingangs- en uitgangswonden van de kogels? Liet hij, afgezien van zijn belofte aan Burkley dat hij de adrenalineklieren van de president onvermeld zou laten, nog andere informatie weg? Had hij daartoe opdracht gekregen? Wat ook de reden was, Humes besloot, gezeten aan de tafel in zijn huiskamer, alle papieren behalve de nieuwe versie te vernietigen. Hij wilde vóór alles voorkomen, zei hij, dat de met bloed bevlekte documenten in handen zouden vallen van ‘onverlaten’.

Jaren later gaf hij toe niet goed te hebben stilgestaan bij de eventuele gevolgen van wat hij deed, en erkende hij dat dit misschien de samenzweringstheorieën had gevoed die hem de rest van zijn carrière achtervolgden. Hij probeerde zich voor de geest te halen wat hij destijds had gedacht: ‘Toen ik die bloedvlekken zag op de documenten die ik had vervaardigd, zei ik: niemand gaat ooit die documenten in handen krijgen.’

Humes wierp een laatste blik op de aantekeningen en de eerste versie van het autopsierapport alvorens op te staan en naar de haard te lopen. Hij liet de met bloed besmeurde papieren van het oorspronkelijke autop-

sierapport in het vuur vallen en keek toe terwijl de vlammen het papier verteerden. Daarna wierp hij ook de handgeschreven aantekeningen uit de autopsiezaal in het vuur.

‘Alles wat ik had, uitgezonderd het eindrapport, heb ik verbrand,’ zei hij. ‘Ik wilde niet dat er iets overbleef. Punt.’

Executive Inn

Dallas, Texas

zaterdag 23 november 1963

In de stad waar de president vermoord was, begon de vernietiging van bewijsmateriaal binnen een dag na de moord. Nadat Marina Oswald op vrijdag had vernomen dat haar man gearresteerd was, schoot haar een paar uur later te binnen dat ze in de achtertuin van het armoedige huis in New Orleans waar het koppel die zomer had gewoond een aantal ‘stomme foto’s’ had genomen van Lee. Op de foto’s stond een grijnzende, in het zwart geklede Lee met in de ene hand zijn via een postorderbedrijf aangeschafte geweer en in de andere hand recente nummers van twee linkse kranten, de *Militant* en *The Worker*. In een holster aan een riem om zijn middel zat een revolver.

Na urenlang verhoord te zijn door de FBI en de politie van Dallas, kreeg Marina op vrijdagavond toestemming om terug te keren naar de woning van Ruth Paine, een vriendin die een klein beetje Russisch sprak. Marina, een buitengewoon mooie tweeëntwintigjarige Russin die tijdens Oswalds verblijf in de Sovjet-Unie met hem was getrouwd, had in dat jaar een aantal weken bij haar gewoond toen Oswald elders verbleef; de eerste tijd was dat in New Orleans geweest, waar hij zocht naar een baan.

Toen ze terug was in het huis, ging ze op zoek naar de foto’s, die ze had verstopt in een album met babykiekjes, en liet ze vervolgens zien aan haar schoonmoeder Marguerite Oswald. De vrouwen kenden elkaar amper – Oswald had steeds beweerd zijn moeder te haten en daarom geweigerd bij haar langs te gaan – en waren alleen vanwege de moord weer bij elkaar gekomen. Marina sprak slechts een paar woorden Engels.

‘Mama, mama,’ zei Marina, terwijl ze de foto’s aan haar schoonmoeder liet zien.

Mevrouw Oswald leek geschokt door de afbeelding van haar jongste zoon met een geweer en antwoordde volgens het verhaal van haar schoondochter zonder aarzelen: ‘Verstop ze.’